

Posudek habilitační práce dr. Jaroslavy Vydrové *Výraz – dielo – telesnosť*

Dr. Jaroslava Vydrová předložila jako svou habilitační práci pro obor systematická filosofie tiskem vydanou monografií s názvem *Výraz – dielo – telesnosť* a podtitulem *Fenomenologické eseje* (vyd. Mervart, Červený Kostelec 2019). Kniha je dílem vyzrálé autorky, což se projevuje i tím, jak se v textu prolíná esejistická lehkost s odborným obsahem.

Pro habilitační řízení bude pravděpodobně nejdůležitější, pokud se nejprve zaměřím na tematickou vrstvu této monografie jako odborného textu. V tomto ohledu monografie otevírá především téma vztahu fenomenologie a filosofické antropologie. Ve vzájemném dialogu tu vystupují na za fenomenology především Husserl s Merleau-Pontym a za antropology Helmuth Plessner. Habilitandka využívá své spolehlivé znalosti fenomenologie (prezentované v předchozích publikacích) a soustředí se zvláště na zpřístupnění Plessnerova myšlení. V tomto ohledu je předložená monografie v česko-slovenském kontextu unikátní a jednoznačně přínosná, neboť Plessnerovi tu není (pokud je mi známo) věnována žádná monografie a jen minimum časopiseckých studií. Jaroslava Vydrová navíc zná Plessnera v rozsahu celého jeho díla, nejen z nejznámějšího *Die Stufen des Organischen und der Mensch*.

Vydrová postupně předkládá několik důvodů, proč vést dialog mezi fenomenologií a filosofickou antropologií. Jedním je jistě fakt, že klíčoví zakladatelé filosofické antropologie patřili mezi Husserlovy žáky (Plessner, Scheler). To se však jen připomene a monografie jinak metod dějin filosofie nepoužívá, což považuji za jeden z pozitivních rysů práce. Další důvody jsou tedy již systematické povahy. Prvním je setkání nad problémem umění: fenomenologie nabízí výzkumy imaginace, ale filosofická antropologie umožňuje ještě hlubší vhledy do tvořivé povahy člověka jako dějinné bytosti (s. 47-48). Druhým je vůbec otázka, kdo je to člověk. Fenomenologie tu nabízí analýzy přirozeného postoje, intersubjektivity a tělesnosti (s. 134-135), ale antropologie jde dál ke zkoumání různých obrazů lidství,

(včetně konstrukcí ideálů lidství) a umožňuje jejich dekonstrukci (s. 141). Vydrové se tak daří otevřít i jisté metodologické napětí mezi fenomenologií a filosofickou antropologií, které sice obě respektují lidskou zkušenost v první osobě (s. 130), ale v jejím uplatnění se liší. Považuji za velmi důležité, že habilitandka na několika místech spojuje svoje úvahy s “fenomenologií fenomenologie”, což je fenomenologickými klasiky užívaný termín pro metodologické sebereflexe fenomenologie – termín, na který se v posledních dekáдах fenomenologického bádání často zapomíná. V rámci zmíněného napětí metodologického napětí mezi fenomenologií a filosofickou antropologií pak kniha pro systematickou filosofickou analýzu otevírá více pozoruhodných témat jako jsou hra, výraz, emoce, směšnost, odpočinek, maska, ad.

Pro posouzení textu je ještě důležité vyzdvihnout roli, kterou v něm hrají interpretace konkrétních uměleckých děl (malby, sochy, architektura, beletrie). Knihu otevírá kapitola věnovaná porovnání toho, jak k vnímání a konstituci vnímaného prostředí přistupují kubismus a fenomenologie. Habilitandka tak odkrývá provázanost intelektuální a umělecké scény v prvních dekáдах dvacátého století. Na této ploše je v knize nastíněna důležitost otázky po člověku a odtud je zahájen dialog fenomenologie s filosofickou antropologií. Vazba na umění je podle mne velmi důležitou součástí filosofické metody i vzhledem k současnosti, kdy věda přiznává umění důležitost i v podobě tzv. *artistic research*.

Styl psaní je v této knize naznačen již v podtitulu – jde o eseje. To je klasický filosofický žánr, v současnosti bohužel opomíjený; i proto lze hodnocenou monografii vyzdvihnout. Oponent může mít při četbě někdy pocit, že by analýza mohla zajít do většího detailu. Například u klíčového tématu výrazu, na který odkazuje analýza Messerschmidtových hlav, by bylo možné sledovat souvislosti smíchu a pláče ve větším spektru Plessnerových textů (např. *Lachen und Weinen* z roku 1941) i v sekundární literatuře (dvousvazkové Krügerovo dílo *Zwischen Lachen und Weinen*; Krüger ovšem je v bibliografii přítomen časopiseckými studiemi). Formulovat podobné kritické výtky je tu však – vzhledem k esejistické formě –

nepatřičné. Vydrové eseje rozhodně jdou do odborné hloubky, zvláště ve zmíněném dialogu mezi fenomenologií a filosofickou antropologií.

K diskuzi v rámci habilitačního řízení bych navrhoval dvě otázky. První, snazší: Jaký je význam díla české fenomenoložky Marie Bayerové? Bayerová je úvodem zmíněna v souvislosti s interpretací kubismu, ale bylo by zajímavé vědět víc i proto, že se na tuto filosofku často zapomíná. Druhou, spekulativnější: Jedním z principů Plessnerovy antropologie je i “přirozená umělost” lidského života (s. 142, kde i autorka cituje plessnerovské “Darum ist er von Natur, aus Gründen seiner Existenzform *künstlich*.”). Vzhledem k tematickému rozsahu habilitační práce bychom se mohli ptát, zdali tato “umělost” neznamená mnohem spíše “uměleckost”? Jistě, Plessner neříká “*künstlerisch*”, ale není ona umělost lidského života bytostně (v široké významové škále tradičního *techné*) spíše uměleckostí? Pokud ne, pak proč?

Pro potřeby habilitačního řízení bych dále rád konstatoval, že předložená monografie představuje velmi kvalitní, autorsky vyzrálé, tematicky původní a pro odbornou komunitu přínosné dílo. Ve všech odborných ohledech (metodologie, kladení otázek i výstavba textu, kritický aparát apod.) prokazuje vynikající akademickou úroveň habilitandky. Styl psaní pak naznačuje i její pedagogické kvality pro docentské působení na univerzitě.

Jednoznačně proto doporučuji habilitační komisi i vědecké radě pozitivní přijetí monografie *Výraz – dielo – telesnosť* jako habilitační práce a jako dostatečné oprávnění k udělení titulu docentka v oboru systematické filosofie.

Doc. Martin Nitsche, Ph.D.

Filosofický ústav AV ČR v Praze

Filosofická fakulta UJEP v Ústí nad Labem

V Praze dne 5. března 2022.